

dr hab. Marta Danecka, prof. ISPPAN

Warszawa, 9 stycznia 2024 r.

Instytut Studiów Politycznych

Polska Akademia Nauk

ul. Polna 18/20

00-625 Warszawa

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Błaszczyk

pt. *Budowa narzędzia służącego monitorowaniu i szacowaniu zapotrzebowania na usługi realizowane w ramach polityki społecznej na poziomie regionalnym i lokalnym, ss. 314.*

1. Podstawa opracowania recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Magdaleny Błaszczyk pt. *Budowa narzędzia służącego monitorowaniu i szacowaniu zapotrzebowania na usługi realizowane w ramach polityki społecznej na poziomie regionalnym i lokalnym*. Promotorkami pracy są prof. Ewa Kusideł oraz prof. Agnieszka Golczyńska – Grondas.

Podstawą prawną przygotowania przeze mnie recenzji jest postanowienie o powołaniu do tej roli przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki socjologiczne na posiedzeniu w dniu 23 października 2023 roku.

2. Uwagi wstępne, założenia i struktura rozprawy

Na wstępie należy zwrócić uwagę, że dysertacja przygotowana została w ramach programu „doktorat wdrożeniowy” czyli mający ścisły związek z praktyką i zapotrzebowaniem określonej instytucji, w tym przypadku, w ramach współpracy Doktorantki z jednostką samorządu terytorialnego Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi. Celem podjęcia prac badawczych stało się stworzenie narzędzia

prognostycznego, które umożliwi szacowanie zapotrzebowania na usługi dla dzieci i młodzieży oraz ich rodzin w powiatach województwa łódzkiego. Zauważono deficyt wiedzy na temat procesów demograficznych i społecznych, który uniemożliwia prowadzenie efektywnej polityki społecznej opartej na dowodach. Autorka zapowiedziała, że „Narzędzie to ma jednak charakter bardziej uniwersalny – służyć też może innym ośrodkom podejmującym działania strategiczne i planistyczne w zakresie polityki społecznej” (s.5). Zatem użyteczność opracowanego instrumentu może mieć kolosalny wpływ na rozwój ww. usług oraz obniżenie poziomu problemów społecznych w wyniku dostosowania podaży oferowanego wsparcia do potrzeb społecznych w dłuższej perspektywie czasowej. Praca p. Magdaleny Błaszczyk stanowi dowód na zasadność prowadzenia „nauki użytkowej” dla dobra społecznego wybranych grup odbiorców, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań regionalnych oraz prognozowania ich potencjału.

Autorka określiła cztery cele szczegółowe swojej pracy, które stanowią kompleksowe podejście do nadrzędnego zadania badawczego. Są to: 1. Ocena wymogów prawnych (lokalnych, krajowych i unijnych) w stosunku do usług społecznych dla dzieci i młodzieży oraz ich rodzin w kontekście teorii problemów społecznych; 2. Ocena uwarunkowań demograficznych oraz skali świadczenia usług dla ww. grup na trzech poziomach podziału terytorialnego w latach 2012 – 2021; 3. Estymacja kosztów usług w badanym okresie; 4. Szacowanie potrzeb w badanym zakresie na lata 2022 – 2025. Narzędzie stworzone w wyniku realizacji powyższych celów daje możliwość diagnozowania sytuacji w poszczególnych obszarach jak i prognozowanie zapotrzebowania na konkretne usługi.

Założenia teoretycznie prowadzonego wywodu oparte są na wielowymiarowości problemów społecznych, co Autorka z dużą konsekwencją udowadnia w pierwszej części pracy przywołując klasyków myśli socjologicznej, teorii polityki społecznej, jak również osiągnięcia współczesnych badaczy. Wskazuje jednocześnie, że jej perspektywa badawcza ma charakter obiektywistyczny (oparty na dostępnych danych zastanych (s.16); definiuje nadrzędne kategorie analityczne jako rodzina (środowisko, które opiekuje się nieletnimi) oraz „społeczny problem wypełniania funkcji opiekuńczo – wychowawczych przez rodzinę”. Warunkuje to odwołanie się do konieczności

instytucjonalnego i systemowego ugruntowania usług społecznych na rzecz funkcjonalności środowiska pochodzenia dzieci oraz dbałości o warunki rozwoju najmłodszych. Jednocześnie p. Błaszczyk wskazuje ogólnoeuropejski charakter, gdyż zarówno w Polsce jak i pozostałych krajach Unii Europejskiej, opieka nad dziećmi postrzegana jest nie tylko jako obowiązek rodziny, ale jako funkcja instytucji publicznych, dlatego ważne jest badanie skali zaspokojenia potrzeb. Przywołane są założenia Komisji Europejskiej, która promując spójność społeczną zabiega o dostęp do podstawowych usług dla wszystkich obywateli (s. 39).

Drugie fundamentalne założenie odnosi się do pragmatyzmu badań naukowych (s.15) – prezentuje podejście skoncentrowane na dostarczaniu rozwiązań, narzędzia, za pomocą którego decyzje dotyczące podaży usług będą bardziej adekwatne do potrzeb społecznych. Tym samym p. Magdalena Błaszczyk dołącza do nurtu socjologów, którzy postulują zmiany systemu normatywnego na skutek procesów społecznych; systemowego rozwiązywania kwestii społecznych na podstawie badań i analiz diagnostycznych przy użyciu wyspecjalizowanych narzędzi. Autorka wskazuje, że szacowanie potrzeb może skutkować także koniecznością zaniechania pewnych rozwiązań, co również odpowiada użyteczności publicznej badań naukowych do dostosowania usług w ramach polityki społecznej.

Struktura recenzowanej pracy jest klarowna i spójna: każdy rozdział opatrzony jest jasno sformułowanym i adekwatnym do treści, tytułem. Rozprawa składa się z trzech rozdziałów (każdy z nich zawiera kilka podrozdziałów), wstępu, zakończenia oraz bibliografii. Autorka umieściła również spis rysunków, tabel, schematów oraz dwa aneksy: wyniki estymacji testowania modeli użytych do budowy narzędzi oraz aneks zawierający uwarunkowania prawne usług omawianych w pracy. Uzyskana logika struktury świadczy o całkowitym panowaniu nad treścią poprowadzonego wywodu.

Zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami tworzenia prac doktorskich pierwszy rozdział pt. „Problemy społeczne – polityka społeczna – usługi społeczne” zawiera treści teoretyczne związane z określonymi w tytule pojęciami, ich genezę, przemiany podejść teoretycznych oraz warunki rozwoju. Analiza teoretyczna oparta jest o kontekst systemowych i prawnych uwarunkowań szeroko definiowanych usług społecznych na

rzecz określonych grup, w podziale na wybrane usługi powszechne (opieka nad dziećmi do lat 3, wychowanie przedszkole oraz szkolnictwo podstawowe), wybrane usługi specjalistyczne w zakresie wsparcia rodziny oraz specjalistyczne w zakresie pieczy zastępczej. Rozdział drugi ma charakter raportu i dotyczy przestrzenno – czasowej analizy ww. usług społecznych w latach 2012 – 2021. Schemat opracowania jest dość oczywisty – dane porównawcze z krajów UE, poprzez dane ogólnopolskie w podziale na województwa; następnie dane powiatowe z województwa łódzkiego oraz dane gminne. Zabieg ten czytelnie obrazuje sytuację zastaną w badanym obszarze poszczególnych usług społecznych oraz zmiany w czasie, jakie nastąpiły po reformie systemu pieczy zastępczej (2012 r. – początek funkcjonowania nowej ustawy o wsparciu rodzin i systemie pieczy zastępczej, jako punkt odniesienia do dalszych analiz, s. 72). Uzyskana diagnoza posłużyła do opracowania w rozdziale trzecim narzędzia prognostycznego, a także metodologii badania oraz wyników prognozy zapotrzebowania na ww. usługi powszechne i specjalistyczne w woj. łódzkim do roku 2025.

Dysertacja zwieńczona jest Zakończeniem, które w stosunku do wcześniej zaprezentowanego materiału teoretycznego i empirycznego (z licznymi wnioskami dotyczącymi problemów polityki społecznej) jest bardzo ograniczone. Dodatkową wartością dla pracy byłoby, poza powtórzeniem wyników z rozdziału trzeciego, zawarcie w Zakończeniu konkluzji ogólnych, z odniesieniem do wyników materiału empirycznego, np. uwzględnienie w nich teorii problemów społecznych E. Rubingtona i M. S. Weinberga (s. 10 - 11); autorskiej oceny użyteczności opracowanego narzędzia (zdefiniowanego celu badawczego) w kontekście przytoczonych modeli polityki społecznej (s. 35 – 37), rozwoju usług społecznych i zaawansowania procesu deinstytucjonalizacji (s. 37- 45), zarówno w kontekście uwarunkowań lokalnym (np. specyfiki łódzkiego rynku pracy) jak i perspektywy międzynarodowej.

Mimo, że moja opinia nie ma charakteru recenzji wydawniczej pragnę umieścić kilka uwag technicznych dotyczących struktury pracy. Być może Autorka skorzysta z nich przy pracach redakcyjnych przygotowania publikacji. Problemy, związane z konstrukcją pracy pojawiają się kilkakrotnie. Dotyczy to powtarzalności pewnych stwierdzeń i zestawień tematycznych (np. aparat pojęciowy, s. 46, 205 - 8) lub

kontynuacja wątków wcześniej rozpoczętych, np. (od s. 28) klasyczne definiowanie struktury rodziny i jej problemów w podsumowaniu i przypisie podczas gdy rozważania na ten temat miały miejsce dużo wcześniej (s. 16 i dalsze); zasygnalizowanie - jako przypis bibliograficzny – badania na temat funkcji rodziny (przypis s. 101), które opisane były w rozdziale pierwszym. Każda sekwencja tematyczna powinna być zakończona podsumowaniem (np. s. 124), tak jak uczyniono to w podrozdziale „podsumowanie rodzinnej pieczy zastępczej” (s.160). Myślę, że części tych problemów można by uniknąć gdyby metodologia i cele badania zostały opisane w początkowej części dysertacji (fragmenty znajdują się w już w rozdziale 1.3 i 1.4). Zwracam również uwagę na unikanie publicystycznego formułowania stwierdzeń bez poparcia ich literaturą lub odniesieniami do dowodów faktograficznych, np. przy odwołaniu się do zmian postrzegania sytuacji dzieci oraz możliwych skutków pranych wywołanych tragiczną śmiercią chłopca z Częstochowy (s. 208, 248).

Dodatkowo, pragnę zwrócić uwagę na wysoką kulturę językową, staranność konstruowania logiki wypowiedzi oraz umiejętne posługiwanie się językiem socjologii z wykorzystaniem terminologii z zakresu nauk ekonomicznych. Dochowano pełnego profesjonalizmu przy tworzeniu schematów i rysunków.

3. Uwagi dotyczące warstwy teoretycznej i pojęciowej

W warstwie teoretycznej praca mgr Magdaleny Błaszczyk zbudowana jest na solidnej i logicznej bazie pojęciowej oraz kategoriach analitycznych. Autorka starała się zaprezentować ewolucję zagadnień związanych z socjologią problemów społecznych oraz ich rozwiązywaniu w świetle modeli polityk społecznych. Uważam, że zadanie to wypełniła dobrze, szczególnie że jest to obszar bogato opisany i zbadany, a w swojej dysertacji p. Błaszczyk dokonała właściwego wyboru i syntetyzującej analizy. Użyteczność dobranych perspektyw teoretycznych i zakresu pojęciowego wykazała w części empirycznej. Ta część dysertacji potwierdza szeroką wiedzę teoretyczną z zakresu socjologii problemów społecznych i polityki społecznej.

Do uporządkowania podstaw definicyjnych i kategorii teoretycznych posłużyła Autorce m.in. systematyzacja teorii problemów społecznych autorstwa E. Rubingtona i

M.S. Weinberga. Wskazała takie ujęcia jak: patologie społeczne, dezorganizacje społeczne, konflikt wartości, zachowania dewiacyjne, etykietowanie, krytyka społeczna oraz konstruktywizm. Szkoda, że poza wskazaniem wielogłosu w kwestii problemów społecznych, zabrakło w pracy odwołania do nich po przeprowadzeniu badań własnych, o czym pisałam już wyżej. Tym bardziej, że zaznaczyła użyteczność ww. teorii do rozwiązywania konkretnych problemów społecznych poprzez np. system prawa czy politykę społeczną, a także rozwój samej wiedzy naukowej.

Za M. Spectorem i J. Kitsuse mgr Błaszczuk wskazała dwa podejścia do problemów społecznych: obiektywne i subiektywne czyniąc zastrzeżenie, że w pracy opiera się na obiektywizmie danych statystycznych, a nie konstruowania problemów społecznych na bazie oceny i definicji grup nacisku. Tym samym praca wpisuje się w model decydowania i zarządzania sprawami publicznymi poprzez dowody (*evidence-based policy*). W polityce społecznej krajów europejskich stosowanie tego nurtu przyczynia się do racjonalizacji działania instytucji i modernizacji życia społecznej (J. Górniak, S. Mazur, A. Schleicher).

Teoretyczny fundament zawiera także odniesienie do teorii z zakresu socjologii rodziny z kluczowym pytaniem o definicję rodziny. Autorka świadoma jest problemu ideologizacji tej kwestii w zakresie struktury, ról, funkcji oraz wartościowania według liberalnego czy konserwatywnego światopoglądu. Z tego względu czyni zastrzeżenie „odideologizowania” i ustala definicję rodziny jako diadę (rodzic – dziecko, partner – partner), bez względu na stopień i charakter więzi formalnych łączących osoby je tworzące.

Ważny jest także kontekst rozwoju systemu usług społecznych, ale tu pewna kwestia wymaga wyjaśnienia. Z jednej strony Autorka powołuje się na amerykańską pogląd z lat 90., który mówi o doświadczaniu kryzysu ideologii familiocentryzmu (s. 17), z drugiej strony ocenia, że „polskie prawodawstwo można określić jako familiocentryczne” (s. 101). Czy można te dwie skrajne oceny spiąć klamrą logiczną we wnioskowaniu płynącym z badań wykorzystujących dane statystyczne z zakresu usług opiekuńczo – wychowawczych? Jaka konkluzja powstałaby gdyby zechcieć posłużyć się dowodami na słuszność familiocentrycznego paradygmatu regulującego porządek instytucjonalny w Polsce? Autorka podkreśliła, że opowiada się za perspektywą

kryzysu rodziny patriarchalnej, a nowe struktury rodzinne oraz funkcje postuluje traktować jako efekt dynamicznych przemian, w tym zjawisk negatywnych jak np. ubóstwa, braku pracy, przemocy, przestępczości, nierówności w dostępie do edukacji i usług opiekuńczych. Wskazała także na znany z badań socjologicznych problem międzypokoleniowej transmisji i utrwalania biedy, dysfunkcji oraz patologii w rodzinach (w tym bogaty dorobek łódzkiej szkoły badań na ten temat). Jednym z jej przejawów jest przemoc wobec dzieci. Pani Błaszczyk dołączyła do grona zwolenników absolutnego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci (także całkowitego zakazu stosowania przemocy w rodzinach), z tego względu kryzys rodziny patriarchalnej stanowi w jej opinii pozytywne zjawisko w rozwoju społecznym. Wskazała też jednak, że „zmiany prawne zakazujące przemocy wobec dzieci w Polsce wyprzedziły społeczną świadomość tego problemu” (s.20).

Opis biedy, bezrobocia, alkoholizmu, narkomanii mają walory poznawcze i uzasadniają konieczność rozwoju usług społecznych w zakresie opieki i wychowania nad dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych. Jednak obraz stworzony w dysertacji budzi pewien niedosyt, ponieważ Autorka niekonsekwentnie posługuje się perspektywą ukazania danych w ilustracji problemów bez wskazania celowości kryteriów dokonanego wyboru. Np. bieda ukazana tylko w woj. łódzkim (s. 22), bezrobocie tylko rejestrowane (a znaczne różnice w zjawisku pokazuje BAEL, Eurostat), narkomania tylko w UE (s. 23), opinia Polaków na temat problemów społecznych oparta jest na wynikach jednego sondażu (s. 21). W celu wzbogacenia oceny sytuacji można by sięgnąć do danych CBOS czy European Social Survey. Wobec polityki społecznej i wytycznych unijnych dotyczących deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej można też zastosować statystyczną ilustrację porównawczą w celu ukazania celowości opracowania badanego narzędzia diagnostycznego (np. wykorzystać dane z przekrojowego Eurochild lub Eurostat).

Kolejne kategorie pojęć dotyczą obszaru polityki społecznej, której zadaniem jest minimalizowanie skutków problemów społecznych, zapobieganie tworzenia się nowych lub utrwalania już istniejących. Autorka przywołała klasyków takich jak np. G. Esping - Andersen, R. Titmuss, R. Szarfenberg, J. Supińska, M. Książkowski, M. Grewiński. Wskazane są modele/reżimy europejskich systemów polityki społecznej oraz definicje

usług, które wpisują się w paradygmat inwestycji społecznych jako pochodna paradygmatu aktywizacyjnego w polityce społecznej. Autorka posługuje się definicją opartą na strukturze i funkcji, a więc usługami społecznymi przypisanymi do samorządów terytorialnych o charakterze powszechnym – opieka i edukacja dzieci oraz specjalistycznym – rodzinom w kryzysie i dzieciom w pieczy zastępczej. Rozwój lokalnych usług społecznych związany jest ze zmianami na rynku pracy (w tym z rozwojem zawodów pomocowych) oraz procesem deinstytucjonalizacji, o czym Autorka również pisze w swej pracy. Nie zagłębia się w różnicowania definicyjne (usługi społeczne a usługi socjalne), jak czynili to np. A. Brandstaetter, P. Herrmann, C. O'Connell, choć można przypuszczać, że usługi „specjalistyczne” mają charakter usług socjalnych wg terminologii ww. autorów, gdyż ich świadczenie jest skierowane do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zastosowane w pracy, szerokie definiowanie usług społecznych inspirowane jest ujęciem teoretycznym B. Szatur – Jaworskiej, której klasyfikacja usług zawiera większość funkcji socjalnych i bytowych świadczonych dla mieszkańców. Usługi są instrumentem ochrony praw człowieka, zwalczania dyskryminacji i nierówności oraz równoważą straty z powodu rozpadu rodziny lub tymczasowych dysfunkcji.

W tym miejscu należy też wskazać pewien deficyt aspektu teoretycznego, który moim zdaniem mógłby się pojawić jako jeden z fundamentów tworzenia lokalnego systemu usług społecznych, chodzi o *Work-Life Balance* (WLB). Jako koncepcja zmian w aspekcie ekonomicznym i społecznym oparta jest na unijnych regulacjach prawnych, do których Autorka wielokrotnie się odwołuje. Tym bardziej, że przywołano bierność zawodową kobiet i niskie wartości wskaźników zatrudnienia matek małych dzieci oraz zagrożenie wykluczenia dzieci. Użycie koncepcji WLB w tym przypadku byłoby uzasadnione, ponieważ łączy teorię ról społecznych, zmiany społecznej, funkcjonalizmu, w tym pojęcie tzw. funkcjonalnych wymogów, które odnoszą się do zjawisk koniecznych (np. usług społecznych), aby zachować trwałość systemu społecznego.

W kontekście pieczy zastępczej i tworzonych przez władze lokalne usług społecznych dla dzieci, które zmuszone są do opuszczenia domu rodzinnego, istnieje pewien dylemat, którego Autorka nie podnosi, choć wskazuje ten wątek, odwołując się

do badaczy tematu (s. 62, 129). Warto zauważyć, że istnieje dyskusja nad formalną stroną tzw. spokrewnionej pieczy zastępczej – czy powinna znajdować się w wachlarzu usług społecznych, szczególnie gdy mowa jest o profesjonalizacji pieczy zastępczej. Jak wiadomo dziecko nie zmienia środowiska rodzinnego (opiekunem są wstępni lub rodzeństwo), często pozostaje w bliskich kontaktach z rodzicem (rodzicami). Czy w takiej sytuacji analiza zapotrzebowania na usługi świadczone przez powiat są zasadne? Opinia Autorki dysertacji byłaby ciekawym głosem w tej dyskusji.

Inna perspektywa teoretyczna, która mogłaby wzbogacić przedstawione zagadnienie integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami (krótko wspomniane na s. 55) to idea edukacji włączającej. Koncepcja skierowana jest do wszystkich osób narażonych na wykluczenie z powszechnego systemu edukacji z powodów deficytów i niesprawności oraz narażonych na instytucjonalne formy pomocy społecznej. Początki rozwoju tej idei sięgają lat 90. w USA i Kanadzie, a wytyczne w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych sformułowano w czasie konferencji UNESCO w 1994 r. Aktualnie jest to jedna z ważniejszych kwestii rozwoju nowoczesnej edukacji i zadań reformy szkolnictwa na poziomie podstawowym (szeroko omawiana np. przez G. Szumskiego, J. Pyżalskiego, A. Kefallinou). Diagnoza potrzeb w tym zakresie oraz prognoza rozwoju usług edukacyjnych (np. lokalnego zapotrzebowania na pedagogów wspomagających w powszechnym systemie kształcenia) miałyby kolosalny wpływ na poprawę sytuacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dodatkowo można wskazać, że badania (np. M. Ainscow, T. Booth, A. Dyson, I. Chrzanowska) opisują także powody wykluczenia społecznego mające podłoże kulturowe i narodowościowe. Pokazane przez Autorkę zjawisko włączania w system edukacji dzieci z Ukrainy, może również skutkować obniżeniem jakości ich edukacji, dlatego w szkołach pojawiła się nowa forma wspomagania uczniów przez ukraińskich nauczycieli i asystentów międzykulturowych.

Omawiana praca doktorska ma charakter analizy multidyscyplinarnej. Choć moje uwagi dotyczą warstwy socjologiczno – politologicznej pragnę zauważyć, że praca mając charakter użytkowy zawiera także część poświęconą ekonometrii. Pewne wyjaśnienie metodologii prognozowania zawarto w rozdziale trzecim (s. 213 i dalsze), wskazując przede wszystkim użyteczność i „wygodę” prognozowania na podstawie

istniejących już zjawisk za pomocą modeli tendencji rozwojowej, dla danych wykazujących trend rosnący lub malejący. Autorka dokonała analizy w blokach tematycznych, ale jednocześnie wskazała na ułomności prognozowania w przypadku braku danych zastanych.

4. Uwagi dotyczące metodologii pracy badawczej

Podbudowa teoretyczna została wykorzystana do analizy przypadku województwa łódzkiego za pomocą starannie dobranego materiału statystycznego przy użyciu zdefiniowanego narzędzia informatycznego. Jego konstrukcja wymagała od Autorki dogłębnego przeanalizowania wielu obszarów składających się na istotę problemu. Były to między innymi: szczegółowe rozpoznanie obowiązujących uwarunkowań prawnych usług społecznych, zasobów lokalnych oraz szacowanie potrzeb na podstawie dostępnych danych zastanych dotyczących usług z zakresu opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i systemu edukacji. Zbudowane narzędzie zawierało pięć bloków usług: 1. związanych z opieką nad dziećmi do lat 3; 2. związanych z opieką nad dziećmi w wieku 3 – 6 lat; 3. edukacja na poziomie szkoły podstawowej; 4. wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze; 5. opieka zastępcza (rodzinna i instytucjonalna). Mgr M. Błaszczuk przeprowadziła analizę dostępności do powszechnych i specjalistycznych usług społecznych dla dzieci i młodzieży w latach 2012 – 2021 w woj. łódzkim, a na jej podstawie prognozowała zapotrzebowanie do roku 2025 z możliwością aktualizacji danych, w celu poszerzania horyzontu czasowego.

Naukowy proces badawczy opiera się na próbie rozwiązania zdefiniowanego problemu badawczego za pomocą postawionych hipotez i pytań badawczych. Omawiana rozprawa jest doktoratem wdrożeniowym, a więc głównym celem jest opracowanie rozwiązań, metod, narzędzi, które usprawniają działanie jednostek zlecających. Autorka zdefiniowała problem Centrum Polityki Społecznej w Łodzi jako brak wystarczającej „wiedzy o kształtowaniu się procesów demograficznych i społecznych do prowadzenia polityki opartej na dowodach” (s. 204). Tę obserwację, Autorka mogła wykorzystać do zdefiniowania głównej hipotezy badawczej oraz szczegółowych pytań badawczych, czyli podstawowych kategorii metodologicznych

używanych zwykle do przeprowadzenia procesu badania naukowego. Choć ww. treści zostały wyrażone w rozdziale dotyczącym celu badania i opisu narzędzia, sugerowałabym jednak Autorce sformułowanie w teoretycznej fazie rozważań metodologicznych i zdefiniowanie hipotezy, wokół której została zbudowana koncepcja badawcza.

Praca spełnia wymogi obiektywizmu naukowego i aktualności, a oryginalność i innowacyjność podejścia do problemu badawczego, jako kryteria pozytywnej oceny pracy naukowej zostały w moim przekonaniu osiągnięte. W tym przypadku było to opracowanie narzędzia, które wykorzysta zebrane informacje z różnych baz danych statystycznych (np. dane GUS, raporty resortowe ogólnopolskie i regionalne, NIK, Spis Powszechny) w celu prowadzenia spójnej i efektywnej polityki społecznej w wymiarze lokalnym – diagnozowania sytuacji i prognozowania zapotrzebowania w wybranych obszarach. Użyte dane miały więc charakter historyczny i prognostyczny (np. prognoza ludności GUS do roku 2060). Założenia diagnostyczne i prognostyczne oparte zostały na analizie treści i metod szacowania w dokumentach strategicznych rozwoju polityki społecznej, w tym np. *Strategia w zakresie polityki społecznej w województwie łódzkim do 2030 roku*, *Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji dla województwa łódzkiego na lata 2023 – 2025*.

Należy też podkreślić, że Autorka świadomie prowadziła swe prace w celu zwiększenia użyteczności i uniwersalizacji narzędzia do stosowania w różnych zakresach tematycznych, nie tylko wskazanych w doktoracie, a także w podziale na mniejsze jednostki terytorialne (w zależności od zainteresowania władz lokalnych).

W trakcie procesu analitycznego dowodów statystycznych Autorka natrafiła na wiele rozbieżności, niekonsekwencji lub braków informacji w systemach zbierania danych do dalszych analiz i prognozowania (np. różna liczba placówek wsparcia dziennego na terenie Polski ze względu na źródło danych; lokalne dostosowanie miejsc w żłobkach, deficyt danych o skali zapotrzebowania na asystentów rodziny, liczby dzieci w rodzinach objętych pomocą, kosztów pomocy w rodzinach zastępczych niezawodowych, długości pobytu dzieci w placówkach interwencyjnych; brak danych o wieku dzieci ze względu na niedostosowanie formularza: istnieje przedział 7 – 13 lat, a granica dostępności to 10 lat!). Wychwycenie tych błędów jest niewątpliwą korzyścią

dla wdrażania projektów z zakresu polityki społecznej, której głównym celem jest odpowiedź na realne potrzeby społeczne. Bez właściwej metodologii statystycznej istnieje realne zagrożenie niedopasowania podaży usług do aktualnego popytu i prognozowania w poszczególnych obszarach.

W każdym badanym obszarze, po zakończeniu wywodu analitycznego Autorka zawarła wyniki pracy i wiele szczegółowych, użytecznych wniosków dotyczących konkretnych problemów lokalnej sytuacji społecznej i zapotrzebowania na usługi w wybranych obszarach, np. szczegółowe informacje na temat wieku podopiecznych oraz długości pobytu w poszczególnych rodzinnych formach pieczy zastępczej w latach 2012 - 2021; prognozowanie wzrostu zapotrzebowania na usługi asystentów rodziny (s. 243), odroczenie spadku populacji uczniów szkół podstawowych ze względu na dzieci z Ukrainy, objęte polskim systemem edukacji (s. 235 - 238); deficyt miejsc żłobkowych przy depopulacji na poziomie przedszkoli.

Pewną pułapka prognozowania statystycznego okazało się, w moim przekonaniu, szacowanie potrzeb dotyczących rodzicielstwa zastępczego. Autorka zauważa, że „...prognozowany wzrost liczby dzieci umieszczonych w systemie pieczy zastępczej.....[wskazuje, że] powstać musiałoby do 2025 roku dodatkowo 98 rodzin zastępczych niespokrewnionych (zawodowych lub niezawodowych lub rodzinnych domów dziecka) oraz 103 spokrewnione rodziny zastępcze” (s. 252). Czy jest to wskaźnik zaczerpnięty z danych o dysfunkcjach rodzin objętych pomocą społeczną? Bowiem rodziny spokrewnione nie powstają, ponieważ one istnieją jako środowisko pochodzenia dzieci żyjących w warunkach zagrożenia. Jest to kolejny dowód na rozważenie wyłączenia tego typu opieki z szacunków dotyczących prognozowania pieczy zastępczej lub przeformułowania definicji badanego zjawiska.

Na zakończenie pragnę z satysfakcją podkreślić, że atutem pracy p. Magdaleny Błaszczyk jest fakt, że praca dołącza do zbioru opracowań analitycznych, które wskazują na deficyt ochrony dzieci w systemie polityki społecznej, w tym rodzinnej (s. 125 - 126). Praca p. Błaszczyk oparta na wykorzystaniu twardych danych może stać się silnym argumentem za zmianami w kierunku upodmiotowienia dobra dzieci w Polsce.

5. Wniosek końcowy

Pracę mgr Magdaleny Błaszczuk pt. *Budowa narzędzia służącego monitorowaniu i szacowaniu zapotrzebowania na usługi realizowane w ramach polityki społecznej na poziomie regionalnym i lokalnym* przeczytałam z dużym zainteresowaniem i uważam, że, mimo uwag, które zawarłam w recenzji, spełnia ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Ma charakter pracy naukowej o charakterze wdrożeniowym, której celem nadrzędnym jest oryginalne rozwiązanie określonego problemu badawczego.

Autorka wykazała się bogatą wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki socjologiczne, a także umiejętnościami samodzielnego prowadzenia badań naukowych oraz przygotowania, na ich podstawie, dojrzałej i samodzielnej pracy naukowej. Walory te sprawiają, że rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 pkt. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023, poz. 742), dlatego wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Błaszczuk do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

